

Crisi a la francesa

És la crisi econòmica nord-catalana un estat inherent a la francitud? Alà Baylac-Ferrer, professor de l'Institut de Ceret, hi respon amb els indicadors econòmics que situen Catalunya Nord a la cua dels departaments de l'estat francès, en un article que li ha valgut el III Premi de Reportatge EL TEMPS.

Sempre que, parlant de Catalunya Nord, descriuen l'estat de la seua economia, o l'estat de les relacions socials, els comentaristes no poden eludir els termes "crisi", "retard", "subdesenvolupament industrial" –això, si no és un representant de l'estat qui descriu un departament nord-català immers en una "deliquescència" generalitzada-. D'entrada cal afirmar que Catalunya Nord és a la cua dels departaments francesos en performances econòmiques: l'activitat és el 46% (contra un 55% a França i un 52% al Principat), i la desocupació del 17% amb unes 25.000 persones (contra un 11% a França i un 12% al Principat). No cal dir evidentment que la desocupació afecta encara més joves i dones (un 28% dels primers, un 49% de les segones). I els darrers signes de l'estat de salut de l'economia no inviten gaire a l'optimisme, atès que la crisi –o les dificultats, per no dramatitzar sempre-, toquen també els sectors més desenvolupats com ara el comerç, l'hoteleria i l'agricultura.

A les dificultats endèmiques de l'economia, s'hi han afegit, aquests darrers quinze anys, signes inquietants d'alteració del teixit social. Catalunya Nord és el primer departament en nombre de beneficiaris de la renda mínima d'inserció (RMI): per cada 1.000 nord-

catalans n'hi ha 65, més del doble de la mitjana francesa, que és de 32 per mil. Cada any, es paguen uns 25.000 milions de francs als beneficiaris de l'RMI de Catalunya Nord (600.000 milions de pes-

El perill econòmic nord-català mostra una manca exagerada d'indústries i un pes fortíssim dels serveis.

setes, o 3.900 milions d'ECU). Però es calcula que 4 de cada 10 parats no tenen cap mena de subsidi, i que 4 de cada 10 parats tenen fills.

Més elements de diagnosi vénen de la riquesa de Catalunya Nord –de la pobresa, més aviat-. El producte interior brut (PIB) va ser el 1991 –últim any del qual l'Institut de l'Estadística i dels Estudis Econòmics (INSEE) francès disposa de dades a nivell departamental– de 85.000 francs per habitant.

El PIB mitjà de tot França és de 118.000 francs per càpita, i d'uns 181.000 a la regió parisenca, més del doble de Catalunya Nord. La migradesa del PIB nord-català comparat amb el de les regions veïnes o amb el de la mitjana estatal és el reflex de l'anèmia ambiental. El perill econòmic nord-català mostra una manca exagerada d'indústries i un pes fortíssim dels serveis. La població activa es reparteix entre un sector agrícola encara prou important (el 7%, en xifres del 1990), un sector secundari flac (el 18%) i un sector de serveis hipertrofiat (el 75%).

La història recent de l'economia nord-catalana és un exercici permanent d'adaptació a les exigències del mercat (mercat comú, millora de qualitat, frontera franco-panyola molt de temps hermètica) amb l'agregant d'un desinterès crònic dels responsables estatals i un pes demogràfic i electoral mínim en un conjunt territorial i estatal hipercentralitzat de 60 milions d'habitants. Potser també podem veure en la situació deficient de Catalunya Nord les conseqüèn-

ARXIU / DOMÈNEC UMBERT

PERE CODONYAN

ció: cada any desapareixen 300 explotacions i la superfície agrària baixa cada any un 1%, convertida en urbanitzacions, vies de comunicació o artigues. L'agricultura nord-catalana depèn encara de persones grans (la mitjana d'edat dels caps d'explotació és de cinquanta-quatre anys i els pagesos de menys de trenta-cinc anys representen menys del 10% del sector). A més a més, per a la meitat dels pagesos l'agricultura és una activitat a temps parcial. El complement

Dalt, a l'esquerra, la platja de Cotlliure, l'autèntica joia del turisme nord-català. Malgrat la crisi, hi ha algunes empreses, com la Societat Sabater, SA (dalt), que produeix taps de suro i cotitza a la borsa de París, o la xocolatera Cemoi (baix), que són líders en el seu sector a Europa.

PERE CODONYAN

cies d'una colonització econòmica, lingüística i espiritual, accelerada aquests darrers cent anys i que encara dura, que converteix la comunitat catalana en un conjunt poblacional àton, en crisi identitària i sotmès al totpoderós estat-nació francès que sempre s'ha estimat més d'esterilitzar per mantenir prestigi i poder que no pas de proveir les regions amb les eines jurídiques, econòmiques, financeres i educatives que podrien ser una empenta econòmica, però, és clar, també identitària d'un poble com el nord-català.

Una agricultura de qualitat que perd pes. Pel que fa a l'agricultura, Catalunya Nord té unes produccions agràries de qualitat, però amb dificultats de comercialització. Les produccions principals són el vi (50% de la producció agrària i uns 1,5 milions d'hectolitres), la fruita (25% amb 158.850 de tones) i les hortalisses (12% amb 144.380 de tones). Les explotacions agrícoles són més aviat petites (8 ha de mitjana) amb una marcada tendència a la concentra-

—i sovint allò que permet la supervivència de l'explotació— ve del turisme. El producte estrella de Catalunya Nord és el vi. Uns pocs productes de qualitat per a la gran majoria, però bastant desconeguts, següentment per raons diverses com ara política de promoció deficient, ignorància del mercat sud-català, volum de producció limitat, a vegades difícilment compatible amb una gran distribució. Els vins de Catalunya Nord van aconseguint una millora constant de qualitat: el 50% de la producció vinícola és de denominació d'origen (AOC): Costers del Rosselló, Costers del Rosselló Vilatge

Dalt, la societat paperera **Bolloré Technologies**, una de les empreses que també es considera líder europeu del sector. Baix, alguns dels vins dolços naturals que compten amb denominació d'origen i que representen el 90% de la producció de l'estat francès.

PERE CODONYAN

i Cotlliure per a la major part de vi negre, i vins dolços naturals (també AOC): Ribesaltes, Moscat, Maurí, Banyuls, que representen el 90% de la producció de l'estat francès. Entre la resta de vins hi ha els denominats "vi de país", molts d'ells de bona qualitat. Com a exemple de les dificultats de comercialització, hem d'esmentar la presència –i èxit– cada any a Barcelona d'alguns productors nord-catalans a la Mostra de Vins de Catalunya, però que no aconsegueixen d'ultrapassar aqueixa etapa promocional.

L'altre gran capítol de producció en massa és el de la fruita, principalment cireres i peres de qualitat (5.000 t), però que com més avança la integració europea, més topen amb la competència d'àrees de producció més primerenca (estat espanyol i Marroc). La producció nord-catalana d'hortalisses (enciams, tomates, trumfes, carxofes principalment, però també api, cogombres, julivert, melons, espàrrecs) es beneficia del cultiu de regadiu i d'hivernacle. En tot cas, la majoria de produccions agrícoles van destinades a l'exportació (el 54%): en primer lloc a Alemanya, i després a Bèlgica i a l'estat espanyol.

En total, el sector agrari nord-català, que havia estat la primera font de riquesa –i gairebé l'única– sofreix un greu replegament (representa l'11% del PIB), amb hàndicaps (endeutament, preus baixos, comercialització deficient) a l'hora

d'adaptar-se a unes realitats econòmiques dures (mercat únic, posició incòmoda entre l'Europa del nord i la del sud).

La indústria és la gran manca

El sector industrial és la gran manca de l'economia nord-catalana, el punt negre, o més aviat el gran absent.

PERE CODONYAN

de l'economia nord-catalana, el punt negre, o més aviat la gran absent. El sector industrial, ja flac, s'ha afeblit aquests darrers decennis amb la desaparició dels productes de tèxtils, sabates i esparidenyes del Vallespir, de les joguines de Perpinyà, i més recentment

amb la tota davallada agroalimentària a la plana rossellonesa. I el nombre de llocs de treball del sector secundari encara va baixant. El sector industrial de Catalunya Nord només compta uns 8.000 assalariats i unes 1.100 empreses. L'altra meitat del sector secundari, construcció i obres públiques, ocupa 6.200 assalariats entre 2.900 empreses. La indústria nord-catalana es caracteritza, doncs, per un teixit de petites i mitjanes empreses: dos terços de les societats tenen menys de deu treballadors, i n'ocupen més d'una cinquantena mig centenar d'empreses.

Els principals productes són del sector agroalimentari, materials de construcció i fusta, suro (producció de taps al Voló i Ceret), paper o mobles. Moltes d'aqueixes produccions van destinades al mercat local o regional i corresponen a activitats induïdes per l'agricultura, la construcció i el turisme. Cal destacar-ne, tanmateix, unes quantes indústries que arriben a classificar-se entre els líders europeus del sector, com ara la xocolateria Cemol de Perpinyà, Agrofel de Perpinyà, i Geneviève Langlais de Torrelles (productes agroalimentaris de la quarta gamma), i les fàbriques de paper Arjo-Wiggins dels Banys d'Arles, Bolloré Technologies de Perpinyà i la Societat Sabater de Ceret, de producció de taps, una de les rares empreses que cotitzen a la borsa de París.

Les zones industrials nord-catalanes són ben poques i més aviat s'haurien d'anomenar "comercials". Són Sant Carles (430 ha i 350 empreses) i el polígon Nord, totes dues a Perpinyà i el Distriport del Voló.

País de turisme, serveis i comerç. Avui el turisme aporta a Catalunya Nord la seua principal font d'ingressos. Aqueixa activitat s'ha anat desenvolupant prioritàriament –els més crítics dirien exclusivament– a partir dels anys 70 gràcies als atractius naturals, ço que fa de Catalunya Nord el segon departament de l'estat francès en turisme. El volum de negoci del turisme representa 2.500 milions de francs (unes 60.000 milions de pessetes o

uns 400 milions d'ECU). L'afluència és d'uns 2 milions de visitants l'any, o unes 30,2 milions de pernoctacions (xifra del 1993), per una capacitat d'allotjament de més de 500.000 llits, concentrats a la costa i en la categoria de segones residències (el 70%). El turisme nord-català ve majoritàriament de l'estat francès (i d'un 10 a 30% de fora): el 20% prové de París, l'11% de Tolosa. La temporada es concentra de mitjan juliol a mitjan agost. Però hi ha modalitats de turisme que també afecten l'activitat del sector: el termalisme, amb 44.000 usuaris el 1993 (entre les estacions dels Banys d'Arles, Vernet dels Banys, Prats de Molló-la Presta, el Voló i Molig), esports d'hivern (nou estacions d'esquí a la Cerdanya, l'Alt Conflent i el Capcir reagrupades en l'entitat Les Neus Catalanes), o els sojorns climàtics (establiments terapèutics de Font Romeu, Sallagosa, Osseja, les Escaldes...). Recentment es nota una tendència al desenvolupament d'un turisme més diversificat, més interessat pel patrimoni històric (vegeu gràfic en aquesta pàgina), arquitectònic o natural, molt ric, de Catalunya Nord, però ben poc valoritzat fins ara.

Pel que fa a infraestructures de serveis i comerços, Catalunya Nord figura entre les més altes en densitat. Els anys 80 van progressar especialment els llocs de treball en sanitat (+20%), professions liberals, gabinets d'estudis jurídics, comptables... És igualment destacable la progressió d'hipermercats (+67% de llocs de treball els anys 1980), alhora que la petita distribució, especialment l'alimentària, va minvant. Catalunya Nord concentra 168 establiments de gran distribució amb gairebé 200.000 m² de superfície de venda, uns 540 m² per cada 1.000 habitants... Els tres hipermercats més grans són Au Champ (molt freqüentat per la clientela sud-catalana; va arribar fins a màxims d'un 25% del volum de negoci), Mammouth i Carrefour que totalitzen més de 12.000 m² de superfície de venda.

Els altres serveis més nombrosos són els establiments financers

ELS MUSEUS DE CATALUNYA NORD MÉS VISITATS		
1.	Talteüll	Prehistòria 155.000 entrades *
2.	Byrrh (Tuïr)	Celler vitícola 121.000 entrades
3.	Els Templers (Banyuls)	Celler 114.000 entrades
4.	Castell de Salses	103.000 entrades
5.	Gorges de la Fou (Arles de Tec)	98.000 entrades
6.	Palau Reial (Perpinyà)	80.000 entrades
7.	Forn solar (Odelló)	65.000 entrades
8.	Aquàrium de Banyuls	62.000 entrades
9.	Les Grans Canaletes (Vilafranca)	62.000 entrades
10.	Claustre d'Elna	58.000 entrades

* Dades de 1992

(bancs i caixes d'estalvi, més de 20, entre ells 3 d'espanyols i 3 de sud-catalans), els transports (370 empreses de mercaderies i 60 de viatgers). Perpinyà tendeix a desenvolupar les relacions amb el sud i valoritza la seua capacitat de vila

vagi canviant de posició geogràfica: passa de "departament perifèric a l'extrem de França, al cor de les regions més meridionals d'Europa", i a una posició de "centre d'un eix d'intercanvis europeus, epicentre del triangle Barcelona-

Catalunya Nord se situa en el centre d'un eix d'intercanvi europeu, epicentre del triangle Barcelona-Tolosa-Montpeller.

L'Home de Tauteüll. La importància de la Cova de Tauteüll, un dels descobriments prehistòrics més importants del món, va propiciar-hi la creació d'un museu que és avui el més visitat de la Catalunya Nord.

de congressos (868 l'any 1989). Aqueixos serveis van lligats a les activitats exportadores de l'economia nord-catalana, però també al turisme, a una gran presència de població de la tercera edat, jubilats del *midi français*, i a la posició fronterera. El comerç exterior, en efecte, genera una activitat important: uns 2.263 milions de francs (54.300 milions de pessetes). El mercat internacional de Sant Carles, el primer mercat privat de l'estat francès i el segon en fruita i hortalisses després de Rungis, amb 430 hectàrees i 350 empreses que tracten anualment més d'un milió de tones de fruita i hortalisses.

Tot plegat fa que Catalunya Nord

Tolosa-Montpeller". En tal sentit, els anys 1980 van constatar que s'iniciava un cert retrobament intercatalà a través de la realització d'agermanaments i de contactes nord-sud en àmbits variats: municipis, gremis, administració, partits, sindicats. Paral·lelament a un despertar de la catalanitat latent entre la població i els responsables, la pressió econòmica, cultural i política de Barcelona activa uns canvis notables en la mentalitat dels nord-catalans. Això podria ajudar a una dinàmica més favorable al desenvolupament econòmic de Catalunya Nord quan comenci el tercer mil·lenni?

Alà Baylac-Ferrer